

Marszałek z ludzką twarzą

Szkolna Gazetka ZZSP
im. Jana Pawła II

„Dał Polsce wolność, granice, moc i szacunek”

Wszyscy postrzegali i nadal postrzegają Józefa Piłsudskiego, jako człowieka, który dał Polsce tak długo wyczekiwaną niepodległość. Prezydent Ignacy Mościcki powiedział o nim: „Dał Polsce wolność, granice, moc i szacunek”. Marszałek doprowadził do uregulowania granic i ugruntowania Polski na arenie europejskiej. Chciał również zmienić wizerunek i postrzeganie Polski przez sąsiadów.

Polski historyk prof. Janusz Osica powiedział o sytuacji na ziemiach polskich w 1918 r.: „Wszyscy oddawali władzę w ręce Piłsudskiego, bo wtedy była trochę jak gorący kartofel, była nieprawdopodobnym kłopotem”. To stwierdzenie wydaje się adekwatne do ówczesnej sytuacji. Pamiętajmy również, że to działania zbrojne Józefa Piłsudskiego i dyplomatyczne jego przeciwnika (politycznego i w życiu prywatnym), Romana Dmowskiego złożyły się na efekt końcowy, czyli odzyskania niepodległości.

Są i tacy, którzy uważają, że Piłsudski miał tę przewagę nad Dmowskim, że 11 listopada to właśnie on przebywał w Warszawie i dzięki temu przekazano mu władzę. Pamiętajmy, że jesienią 1918r. na ziemiach polskich był chaos polityczny spowodowany istnieniem aż czterech lokalnych ośrodków władzy. 10 listopada Piłsudski został zwolniony z więzienia w Magdeburga, a 11 listopada przybył do Warszawy. Wszyscy wiązali nadzieje głównie z nim i to jemu Rada Regencyjna oddała władzę cywilną i wojskową. Po 123 latach niewoli, Polska ponownie pojawiła się na mapie Europy. Państwo nie było w pełni zjednoczone, nie miało ustalonych granic, wewnątrz spory partyjne, a do tego brak stabilnej władzy centralnej. 16 listopada Józef Piłsudski wystosował depeszę do państw Ententy, w której informował o powstaniu niepodległego państwa polskiego, obejmującego wszystkie wyzwolone ziemie polskie. Obejmowało obszar około 140 tysięcy kilometrów kwadratowych, na których mieszkało czternaście i pół miliona ludzi.

Marszałek w polityce, jak i w życiu prywatnym, był bezkompromisowy i kontrowersyjny. Był człowiekiem silnym, budzącym szacunek i respekt. Za swoje działania i postawę, bezgranicznie i bezkrytycznie był uwielbiany przez społeczeństwo, które potrafiło wybaczyć mu jego najgorsze wady. Jego osoba fascynowała i nadal fascynuje ludzi. Uznawany jest za najwybitniejszego z Polaków. Jak większość wybitnych ludzi, nie był człowiekiem łatwym we współżyciu. Był skoncentrowany na sobie i swoich działaniach, uważając, że podejmuje właściwe decyzje.

Marszałek z ludzką twarzą

Józef Piłsudski to jedna z najbardziej kontrowersyjnych postaci II Rzeczypospolitej. Człowiek o niezwyklej charyzmie. Był bez wątpienia człowiekiem wielkiego formatu, pozostając przy tym normalnym i ludzkim. Jego dosadne wypowiedzi nie tracą na aktualności nawet współcześnie. Oto niektóre z nich, utrzymane w dobrym tonie, tych mniej niecenzuralnych nie przytaczamy: „*W Polsce wszyscy krzyczą, iż mają rację*”, „*Parę pokoleń minąć musi, zanim stworzy się znowu państwowa kultura polska*”, „*Złe zwyczaje sejmowe są gorsze od złej konstytucji*”, „*Słabość ma zawsze jedną konsekwencję – zamilowanie do wielkich słów bez treści*”.

Byli tacy, którzy go uwielbiali, szanowali i czcili, ale byli i tacy, którzy go nienawidzili i nim gardzili. Do tych ostatnich należy zaliczyć Narodową Demokrację i jej czołowego przywódcę Romana Dmowskiego. Nie ma się też co dziwić, ponieważ w pewnym momencie swojego życia obaj panowie walczyli o względy jednej kobiety – Marii z Koplewskich Juszkiewiczowej. Zwycięsko z rywalizacji wyszedł Piłsudski, którego kobiety kochały i wielbiły. Nawet w relacjach z kobietami uwidoczniło się jego oblicze normalnego człowieka – mężczyzny, który kochał wszystkie piękne i waleczne, ale i delikatne kobiety. Uwielbiał swoje córki Wandę i Jadwigę.

Z żoną Aleksandrą i córkami : Wandą (ur.1918r.) i Jadwigą (ur.1920r.)

Relacje świadków, którzy mieli możliwość poznać i przebywać w towarzystwie Józefa Piłsudskiego potwierdzają, że niezwykle wódz był zwykłym człowiekiem.

Poeta Kazimierz Wierzyński w 1967 roku na antenie Radia Wolna Europa wspominał: „*Piłsudski uśmiechnął się i podał mi rękę. Wykrztusiłem jakieś słowa, wspomniałem o niewoli rosyjskiej i o służbie w biurze prasowym sztabu. Na więcej nie było mnie stać. Poznanie to nie należało do moich triumfów towarzyskich, ale byłem szczęśliwy jako jeden z setek tysięcy Polaków, który zetknął się z człowiekiem owianym za życia tak dojmującą legendą, że nawet wspomnienie o tym przelotnym spotkaniu wydaje się po pół wieku skarbem pamięci*”.

Kajetan Dzierżykraj – Morawski, minister spraw zagranicznych w rządzie Wincentego Witosa), mówił: „*Choć nie podzielałem wielu jego poglądów, a raziły mnie niektóre jego szczególnie jaskrawe wypowiedzi, uderzała mnie zawsze i pociągła w Józefie Piłsudskim jego wielka przyrodzona godność i siła przekonania. Ten niezwykle, a jednak swojski człowiek zawsze mimo noszenia munduru, raczej niedbale ubrany, posiadał w najwyższej mierze dar zyskiwania sobie u jednych przywiązania, u drugich przynajmniej szacunku i posłuchu*”.

Spotkania, zwłaszcza te niespodziewane, powodowały u rozmówców Piłsudskiego, że były wielkim przeżyciem, ale starał się być zwykłym człowiekiem. Potwierdzeniem mogą być słowa gen. brygady Wojska Polskiego Karola Ziemskiego, który spotkanie z marszałkiem wspomina tak: „*Zostałem sam na sam z Marszałkiem i zaproponowałem filiżankę kawy i coś do zjedzenia. Marszałek podziękował za jedzenie, zgodził się chętnie na wypicie kawy. Zapadło milczenie. Chciałem się wtedy odmeldować, ale instynktownie wyczuwałem, że Marszałek nie chce, aby go zostawić samego. I wtedy Marszałek sam rozpoczął rozmowę.*”

Zaczął mnie wypytywać o moją służbę wojskową i poprzednie moje życie. (...) Widocznie ta rozmowa na temat oderwany, jakże odległy od odgrywających się wypadków uspokoiła Marszałka i pozwoliła mu spokojnie rozważyć”.

Delegacja harcerzy składa życzenia imieninowe marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu. Sulejówek, 1925.03.19.

Generał Stanisław Maczek (dowódca legendarnej I Dywizji Pancерnej podczas II wojny światowej), zetknął się z Komendantem podczas wojny polsko – bolszewickiej pod Żurawnem, mówił o nim: „*Osmolony, obłocony zlatuję ze stoku i wchodzę wprowadzony przez nieznanymi mi oficerów do pancерki. Słowa mi grzęzną w gardle, gdy przepisowo melduję się, bo oto stoję twarzą w twarz z komendantem. Piłsudski lustruje mnie ciekawie, z wyrazem twarzy trochę na serio trochę z uśmiechem, aż uśmiech opanowuje całą jego twarz, gdy zaczyna mówić: ale to groźnie wyglądacie poruczniku”.*

Okazuje się, że nawet wysoko postawione osoby czuły przed nim respekt. Świetna anegdota, opisująca jak magnetyczną osobowość posiadał Marszałek, że nawet króla znaczącego państwa potrafił samym spojrzeniem postawić na baczność. Mikołaj, syn króla Rumunii Ferdynanda, spotkanie swojego ojca z Piłsudskim wspominał w rozmowie z Wacławem Grzybowskiem: „*Udaliśmy się z moim ojcem, królem Ferdynandem, na dworzec, aby spotkać przybywającego z oficjalną wizytą Naczelnika Państwa Polskiego, Marszałka Piłsudskiego. Miałem wrażenie, że ojciec mój ma zamiar przyjąć swego gościa serdecznie, ale z pewną nonszalancją. Pomimo wszystko Naczelnik Państwa to nie król [...]. Po chwili ukazał się [Piłsudski] lekko pochylony naprzód i patrzył na naszą grupę. Potem wolno, bardzo wolno zaczął schodzić. Spojrzałem na swego ojca i nie zapomnę nigdy: skonstatowałem, że zanim Piłsudski zdążył wejść, ojciec mój rzucił papierosa i stanął na baczność”.*

Wrzesień 1922 - pierwsza wizyta w Rumunii

Kobiety w życiu marszałka Józefa Piłsudskiego

To, że marszałek Józef Piłsudski lubił piękne i mądre kobiety to fakt niepodlegający dyskusji. Nie ma się też co dziwić, skoro od najmłodszych lat za przykład miał swoją matkę Marię z Billewiczów Piłsudską. Kobieta nie tylko piękna i inteligentna, ale wychowana i szanująca tradycję, przecież pochodziła z jednego z najstarszych rodów litewskich. Wychowywana była przez wuja w duchu patriotyzmu i poczucia honoru, a także miała niezwykle hart ducha. Chciałoby się powiedzieć, że Józef był nieodrodnym synem swojej matki, która zaszczepiła w synu patriotyzm i miłość do Ojczyzny. Przykładała dużą wagę do edukacji, czyli poznania polskiej literatury i historii, a także języków niemieckiego i francuskiego.

Dla młodego Piłsudskiego, zwanego Ziukiem, bohaterem narodowym był Tadeusz Kościuszko. Był też zafascynowany Napoleonem Bonaparte. Sam Piłsudski podkreślał, że to matka nauczyła swoje dzieci samodzielnego myślenia, a przy tym rozwinęła w nich wysokie poczucie własnej godności. Powiedział kiedyś: *„Tylko ten człowiek wart nazwy człowieka, ma pewne przekonania i potrafi je bez względu na skutki wyznawać czynem”*.

Matka zmarła w 1884 roku, co było wielkim ciosem dla całej rodziny, a zwłaszcza dzieci. Józef, będąc już doświadczonym politykiem i żołnierzem powiedział po latach: *„Gdy jestem w rozterce ze sobą, gdy są przeciwko mnie, gdy wokoło podnosi się burza oburzenia i zarzutów, gdy okoliczności nawet są pozornie wrogie moim zamiarom, wtedy pytam się samego siebie, jakby Matka kazała mi w tym wypadku postąpić i czynię to, co uważam za jej prawdopodobne żądanie, już nie oglądając się na nic”*. Maria Piłsudska - Matka, była jedyną kobietą, którą kochał i nie zdradził. Chciał, aby po jego śmierci, jego serce zostało złożone w grobie z matką.

**Maria z Billewiczów
Piłsudska**

Pierwszą kobietą w życiu młodego „Ziuka” była Leonarda Lewandowska, którą spotkał na Syberii w Kireńsku, gdzie odbywał karę za przygotowywanie zamach na cara. Miłość do starszej o sześć lat Leosi (tak czule ją nazywał), trwała zaledwie rok. Mieszkali razem, a ona wyręczała we wszystkich czynnościach codziennych. No cóż, czego nie robi się dla ukochanego mężczyzny, pomimo jego trudnej osobowości. Była jego podporą i bratnią duszą. Miłość pozwoliła im przetrwać ciężkie chwile na Syberii. Jej wadą była słaba znajomość języka polskiego. Podążył za nią do Irkucka. Dziewczyna z rodziną wróciła na Ukrainę, a młodym musiały wystarczyć listy. Pisał w nich m.in. o tym jak kobiety go uwielbiają i się w nim zakochują. Zerwał z nią znajomość również listownie.

Leonarda na wieść o ślubie ukochanego w 1901r. z Marią z Koplewskich Juskiewiczową, popełniła samobójstwo.

Leonarda Lewandowska

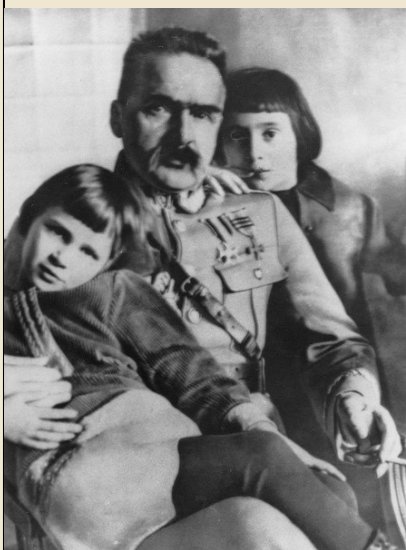
Maria i Józef poznali się jako działacze PPS. Była rozwódką i miała córkę Wandę, którą Piłsudski kochał jak córkę. O względy Marii rywalizował z Piłsudskim Roman Dmowski. „Piękna Pani” - jak nazywano Marię - wybrała Józefa. Widział w niej ideał towarzyszki życia: piękna, inteligentna i kulturalna, ale też wielka i odważna patriotka, zaangażowana w działalność konspiracyjną. Chciał zalegalizować swój związek, ale on katolik, a ona była wyznania ewangelicko - augsburskiego. Piłsudski przeszedł na wyznanie ukochanej, ale są pewne wątpliwości czy faktycznie tak było. Większość badaczy twierdzi, że miał obojętny stosunek do kwestii wiary. Natomiast wielkim kultem otaczał Matkę Boską Ostrobramską. Podobno powrócił na łono Kościoła katolickiego w okresie walk Legionów na Wołyniu. Maria pomagała mu w działalności konspiracyjnej oraz drukowaniu i kolportażu „Robotnika” (czasopisma PPS). Państwo Piłsudscy zostali aresztowani za swoją działalność, za którą trafili do więzienia w Łodzi w 1900r. Maria mając dar przekonywania wyszła z więzienia, zostawiając tam ukochanego męża.

Maria Juskiewiczowa

Piłsudski udawał psychicznie chorego, wywieziono go do Petersburga, przebywał też w szpitalu psychiatrycznym, skąd uciekł. Po ich powrocie dom Piłsudskich stał się salonem towarzyskim, a Maria rozwinęła swoje skrzydła. Podobno małżonkowie wzajemnie się uzupełniali, ale takie stwierdzenie było prawdziwe do pewnego momentu, jak to w małżeństwie bywa. Piłsudskiemu nie odpowiadało udzielanie się w towarzystwie jego żony, ponieważ nie poświęcała już tyle uwagi działalności konspiracyjnej. Był to podobno moment, w którym doszedł do wniosku, że niewiele łączy go z żoną. Maria była osobą dyskretną i nigdy publicznie nie wypowiadała się na temat swojego małżeństwa.

W 1906 roku Piłsudski poznał Aleksandrę Szczerbińską, znaną w PPS jako Towarzyszka Ola, która miała wówczas 24 lata. Był to początek znajomości i miłości Piłsudskiego. Dwa lata później dochodzi do tragedii rodzinnej. Umiera córka Marii - Wanda, mając zaledwie 18 lat. Oboje małżonkowie bardzo przeżyli jej śmierć, ale Maria wpadła w depresję. Stan zdrowotny żony doprowadził do tego, że małżonkowie oddalili się od siebie i swoje uczucia Józef Piłsudski skierował w stronę Aleksandry. Maria wiedziała o romansie męża, który się z nią nie rozwiódł. Według Aleksandry Maria nie chciała dać mu rozwodu lub też prawdopodobne jest, że Piłsudski o niego nie poprosił. Pomimo regularnych kontaktów ze Szczerbińską, zawsze wracał do swej żony. Aleksandra buntowała się przeciwko takiej sytuacji. Wymarsz na wojnę zakończył jego pierwsze małżeństwo. Wbrew pozorom to nie był koniec relacji z żoną. Maria zmarła 17 sierpnia 1921r, pochowana została obok córki Wandy w Wilnie. Piłsudski w pogrzebie nie uczestniczył. Osoba postronna może wywnioskować, że zachowanie jego było niezrozumiałe, a do tego mało honorowe.

Marszałek z córkami

Po dwóch miesiącach od śmierci pierwszej żony Piłsudski ożenił się z Aleksandrą. Zalegalizował długoletni związek z kobietą, z którą miał dwie córki - Wandę (ur. 07.02.1918r. - zm.

15.01.2001) i Jadwigę (ur. 28.02.1920 - zm. 16.11.2014r.). Starsza córka otrzymała imię po zmarłej pasierbicy, którą bardzo kochał, jak własną córkę.

Haradove Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-A-385

dził jeden z jego biografów : Piłsudski „nigdy nie interesował się kobietami wyłącznie z powodów erotycznych. Nie potrzebował łatwych zdobyczy, interesowało go połączenie fascynacji fizycznych”. „Głównym motorem jej życia był patriotyzm. - Kto się urodził Polakiem, ten musi być patriotką – powtarzała te słowa tak często, że utkwiły głęboko w mej dziecięcej pamięci, zanim jeszcze zrozumiałam ich znaczenie (...) W robocie spiskowej w czasie powstania 1883 roku grała w okolicy główną rolę, przewodząc na tajnych zebraniach u siebie na dworze. Przechowywała i przewoziła broń. Upadek powstania był największym ciosem w jej życiu. Od tego czasu ubierała się jedynie w czarne suknie, z wąską białą koronką u szyi i na rękawach, a na palcu nosiła na znak żałoby pierścionek z tabliczką z czarnej emalii, ozdobioną krzyżykiem z białych pereł” - tak wspomina ją wnuczka Joanna.

W 1924 roku w życie Marszałka wkracza młodsza o 30 lat doktor Eugenia Lewicka. To ona była bohaterką chyba najgłośniejszego romansu Józefa Piłsudskiego, zakończonego tragedią. Poznali się w popularnym kurorcie uzdrowiskowym - w Druskiennikach. W tym czasie Piłsudski oficjalnie, od trzech lat, był mężem Aleksandry. Początkowo relacje z Eugenią były czysto zawodowe i medyczne, ale szybko zrodziło się między nimi uczucie. Marszałek z coraz większą chęcią wracał do Druskiennik. Po pewnym czasie Lewicka przeprowadziła się do Warszawy. Piłsudski snie krył się z wizytami w mieszkaniu lekarki. Jednak największą sensację wzbudził jego wyjazd w 1930 roku na Maderę ponieważ Piłsudski nie zabrał żony czy córki, ale piękną lekarkę. Małżeństwo Piłsudskich stawało się fikcją, a Aleksandra straciła męża było rzecz młodszej rywalki. Spotkało ją to, co sama zafundowała Marii, pierwszej żonie swego męża. Niestety romans z Józefem dla Eugenii okazał się tragiczny w skutkach. Lekarka nagle wróciła do kraju bez Piłsudskiego, a ich romans był już przeszłością. W czerwcu 1931 roku, już po powrocie marszałka, Lewicka trafiła do szpitala, po tym jak znaleziono ją nieprzytomną. Po dwóch dniach zmarła w szpitalu. Powodem śmierci było zatrucie. Cała sprawa wywołała prawdziwą burzę. Plotki mówiły o samobójstwie czy nawet o zabójstwie.

Piłsudski i Eugenia na Maderze

Po tych wydarzeniach Józef Piłsudski zaczął się starzeć, co wskazuje, że śmierć Eugenii bardzo go dotknęła. Płomienny romans trwający kilka lat miał tragiczny w skutkach koniec.

„Plotkowano, że łączy nas coś więcej niż praca. I słusznie. Kochałam go. Platonicznie. I nie wstydę się tego” - tak swoją znajomość z Piłsudskim po latach podsumowała znana poetka - Kazimiera Iłakowiczówna. Plotkowała o nich swego czasu cała Warszawa. Pełniła funkcję asystentki i sekretarki Marszałka. Wygląda na to, że faktycznie był to związek platoniczny.

Kazimiera Iłakowiczówna 1928r.

Jadwiga Burhardt

Ostatnią, a być może niekoniecznie ostatnią miłością i nieoficjalną przyjaciółką Marszałka była Jadwiga Burhardt. Kim była? Urzędniczką, wdową i młodszą od Marszałka o ponad 30 lat, a do tego piękną kobietą. Piłsudski obdarowywał ją prezentami, ale i wspomagał finansowo. Nazywał ją „kochaną Dwidzią”, ale ich romans nie został sfinalizowany ponieważ zmarł zanim zdążył zostawić dla niej żonę Aleksandrę i dwie córki - Wandę oraz Jadwigę.

Podsumowując pełne emocji i wyzwania życie prywatne Marszałka Józefa Piłsudskiego zatrzymajmy się nad jego słowami o kobietach: „Kobiety są najgorliwszymi propagatorkami mego imienia i wpływu, i jestem im niezmiernie wdzięczny za to, że tyle dobrego zrobiły przez swój bardzo ładny instynkt narodowy, który wykazały”. A co on dawał kobietom w zamian? Józef Piłsudski uchodził za przystojnego mężczyznę, ale słabą płcią oczarowywał swą inteligencją i charyzmatyczną osobowością. Kobiety kochały go, mimo że nie najlepiej je traktował. Trwały u jego boku bez względu na okoliczności, towarzyszyły mu w życiu i działalności konspiracyjnej i kochały nawet wówczas, gdy on je odtrącił.

Józef Piłsudski, jako wódz, wytrawny i kontrowersyjny polityk, wojskowy, mąż stanu, Polsce – wierny był do końca, kobietom – tylko, gdy je kochał. Człowiek przedkładający dobro państwa ponad własne, do końca życia pozostał wierny jednej wielkiej miłości - Polsce.

Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-A-92-2

Z córkami

Córki Marszałka, Wanda i Jadwiga przejęły po ojcu i rodzinie zamiłowanie do patriotyzmu. Wanda została lekarzem, a Jadwiga w czasie wojny (od 1942r.) była pilotem. Wyszła za mąż w 1944r. za oficera marynarki - Andrzeja Jaraczewskiego. Panny Piłsudskie zamieszkały w Wielkiej Brytanii za sprawą matki, która je tam ze sobą zabrała.

Jadwiga Jaraczewska: - „Nie przyjęliśmy obywatelstwa brytyjskiego, byliśmy na statusie uchodźców politycznych. Zamiast paszportów dostaliśmy dokumenty podróży - Travel Dokument, na których widniała adnotacja: „ważny na wszystkie kraje świata” ale obok stempel: „Except Poland”.

Po powstaniu „Solidarności” i po wprowadzeniu w Polsce stanu wojennego, Jadwiga organizowała pomoc dla podziemia solidarnościowego, w tym pomoc charytatywną. Podejmowała też wraz z mężem i dorosłymi dziećmi, Joanną i Krzysztofem, działania na rzecz uwolnienia więźniów politycznych oraz wspierała demokratyczną opozycję w Polsce. Domy Wandy Piłsudskiej oraz Jadwigi i Andrzeja Jaraczewskich, były otwarte dla przybywających z Polski do Wielkiej Brytanii działaczy opozycji. Jesienią 1989 r. Jadwiga Piłsudska-Jaraczewska wraz z rodziną podjęła decyzję o powrocie do Polski i po załatwieniu wszelkich spraw, po 51 latach nieobecności w Polsce przyleciała wraz z mężem i siostrą Wandą do kraju. Na lotnisku powitał Rodzinę Premier Mazowiecki. Jadwiga Jaraczewska po powrocie zamieszkała w Warszawie. Razem z siostrą Wandą, córką Joanną Onyszkiewicz i synem Krzysztofem założyła Fundację Rodziny Józefa Piłsudskiego. Fundacja podjęła starania o odzyskanie dworku Milusin w Sulejówku, do czego doszło w 2000 r., i utworzenia Muzeum Józefa Piłsudskiego. Oto słowa Wnuczki Józefa Piłsudskiego Joanny Onyszkiewicz:

„Tak już jest, że nad naszym życiem panuje Piłsudski i wcale nie jest łatwo być najbliższą rodziną legendy, jaką stał się mój wielki dziadek. Można utracić własną tożsamość, stać się przybocznym tej wspaniałej legendy. Jednak z drugiej strony, Boże święty, jak nie być dumnym, że należy się do rodziny człowieka, który potrafił odzyskać dla Polski niepodległość?... Staramy się, by legendarna postać mojego dziadka nie ciążyła na naszym życiu osobistym, żeby nie połknęła naszej rodziny”.

Joanna o tradycji Piłsudskich:

„Rodzina, solidarność, lojalność, tolerancja, pojmowanie polityki jako służby - taki system wartości jest naszym drogowskazem. Przestrzeganie tych wartości nie daje gwarancji, że nie popełnimy błędów, ale, jak mówi profesor Władysław Bartoszewski, z systemem wartości po prostu łatwiej mu żyć. Nam również, choć wymaga to nieustannej samokontroli, popatrzenia na siebie z dystansem, autokrytyki, nie ulegania różnym na pozór niewinnym pokusom, umiejętności przyznania się do błędu, pilnowania, by nie popaść w samozadowolenie, nie stać się hipokrytą”.

Jadwiga i Andrzej Jaraczewski

Joanna i Janusz Onyszkiewicz

**„Głowę
muru nie
przebijesz, ale
jeśli zawiodły
inne metody
należy
spróbować i
tej”.**

J. Piłsudski

„Ludzie tacy jak Piłsudski nie przychodzą na świat po to, aby zaświecić jak meteor w nocy i zostawić po sobie mrok. Dani są narodom jako wieczne światło, jako drogowskaz [...] i właśnie za grobem są ich największe zwycięstwa”.

Jan Lechoń

Dlaczego Józef Piłsudski zamieszkał w Belwederze, a nie na Zamku Królewskim, gdzie urzędował wcześniej niemiecki generał gubernator Hans von Beseler oraz członkowie Rady Regencyjnej?

Był to świadomy wybór Komendanta, który mówił, że w Zamku mogą rezydować królowie, on zaś przyjmując dla swego urzędu tytuł Naczelnika Państwa w nawiązaniu do tytułu Naczelnika Tadeusza Kościuszki, symbolizuje nurt republikański i demokratyczny.

„Jestem żołnierzem. Kocham żołnierkę i byłem tym, któremu los pozwolił w wielkiej wojnie światowej, gdy wielkie, olbrzymie państwa rzuciły na kartę miliony ludzi, miliardy pieniędzy, cały przepych nowoczesnej techniki, któremu los dał szczęście, że nie miał w imieniu Polski zginąć w tym tłumie, że wznosił ubogi, małe domki żołnierza polskiego i nad nim postawił i wywiesił sztandar polski”. - Józef Piłsudski

„Choć nieraz mówię o durnej Polsce, wymyślam na Polskę i Polaków, to przecież tylko Polsce służę”.

Józef Piłsudski

„Polacy chcą niepodległości, lecz pragnęliby, aby ta niepodległość kosztowała dwa grosze i dwie krople krwi. A niepodległość jest dobrem nie tylko cennym, ale bardzo kosztownym”. J. Piłsudski

„Być zwyciężonym i nie ulec - to zwycięstwo, zwyciężyć i spocząć na laurach - to klęska”. J. Piłsudski

„Proszę państwa, w 1918 roku – zgodnie z piosenką legionową – „ni z tego, ni z owego była Polska na pierwszego”. Żywo pamiętam ten czas. Od tego czasu liczę swoje przeżycia największe i najcięższe. Od tego bowiem czasu zacząłem pracować na Państwo Polskie, stojąc na jego czele. Proszę państwa, ten dziki chaos, w który wpadłem po powrocie z Magdeburga, dziki chaos sądów, zdań, myśli, dziki chaos ugrupowań, dziki chaos, niemożliwy do ułożenia w jakiegokolwiek lamigłównce. Te dzikie rozbieżności były tak wielkie, tak olbrzymie, że uważam to za jeden z cudów talentu, że mogłem z tego chaosu wyprowadzić państwo na jakąś ścieżkę, gdyż wydawało się to wprost niemożliwością”.

Józef Piłsudski

„Naród w tej biedzie jedno znajduje lekarstwo: Piłsudski. Od hiszpańskiej choroby, od Niemców, od samolubstwa magnatów, głupoty polityków, od głodu i braku pieniędzy leczą ta uniwersalna recepta” – zanotował w pamiętniku 14 listopada endecki działacz Jan Zamorski.

Anegdoty o Józefie Piłsudskim

Dom bez kantów

W roku 1933 pokazano Marszałkowi Piłsudskiemu projekt Domu Funduszu Kwaterniku Wojskowego. Monumentalny, modernistyczny gmach miał być zbudowany u zbiegu ulic Królewskiej oraz Krakowskiego Przedmieścia w Warszawie. Anegdota głosi, że nazwa budynku i jego kształt pochodzą od samego Marszałka, który akceptując plan miał odpowiedzieć: *"tylko mi Panowie budować bez kantów"*, mając na myśli machlojki finansowe. Architekci Czesław Przybylski i Stefan Bryła mieli zbyt dosłownie zrozumieć polecenie i ... wybudowali gmach o zaokrąglonych narożnikach. Do dziś Warszawiacy nazywają budynek "domem bez kantów".

Gdzie moja szabla

W 1930 roku Marszałek Piłsudski zgodnie z zaleceniami lekarzy wybrał się na wypoczynek na wyspę Maderę. Podczas podróży, w Hiszpanii zmuszony był przesiąść się z salonki polskiej do szerokotorowej hiszpańskiej. Przy okazji przesiadki zapomniano zabrać osobistą szablę Marszałka. Wyniknęło z tego nie małe zamieszanie. Sprawa wyszła na jaw dopiero, gdy pociąg przybył do Portugalii i zaistniała konieczność przywdziania stroju oficjalnego. Po założeniu munduru i pasa Marszałek spytał zaskoczony: *„Gdzie moja szabla?”*. Brak szabli wywołał ogromny popłoch, gdyż w pierwszej chwili podejrzewano kradzież. Ostatecznie odnaleziono ją w polskiej salonce i odesłano do Warszawy. W międzyczasie jednak temat podchwyciła prasa światowa i sprawa „zrabowanej szabli Marszałka Piłsudskiego” obrosła w legendę. Wyobrażano ją sobie jako wysadzaną klejnotami. Nie podejrzewano, że to zwykła szabla oficerska. Sam Marszałek żywo śmiał się z całej sytuacji i polecił nie udzielać prasie żadnych sprostań.

Za: P.Kusiak, Marszałek Józef Piłsudski na Maderze, "Komendant, Naczelnik, Marszałek. Józef Piłsudski i jego czasy", dostęp 19.01.2010.

Zegarek otwierany nosem

Znane było poczucie humoru Marszałka. Szczególne powody do radości przysparzały mu jego własne córki. Jadwiga Jaraczewska opowiadała jak kiedyś padła ofiarą jednego z żartów. - *"Ojciec miał zegarek kieszonkowy z zamykaną kopertą, który otrzymał w dniu imienin 19 marca 1915 roku od Korpusu Oficerskiego. Nie potrafiłam otworzyć tej koperty. Wtedy powiedział, że to jest zegarek, który otwiera się nosem. Przystawił zegarek do mego nosa i koperta otwierała się. Kiedyś zapytałam, jak patrzy na zegarek, gdy mnie nie ma w pobliżu. Odparł wówczas: wolam adiutanta"*.

Piłsudski i jasnovidz

Niewątpliwym fenomenem w tym względzie [jasnowidzenia] był sławny przed wojną inż. Ossowiecki. Piłsudski sam to kiedyś sprawdził, wręczając mu zaklejoną kopertę. Ossowiecki odpowiedział wtedy: "W kopercie jest kartka, na której Pan napisał: Pocałuj mnie Pan w dupę," Piłsudski zrozumiał, że Ossowiecki ma niezwykle uzdolnienia i zaproponował mu pracę w Ambasadzie Polskiej w Berlinie, by rozszyfrowywał Niemców. Ossowiecki odpowiedział: "Panie Marszałku, przecież Niemcy nie frajerzy, doskonale będą wiedzieli, po co ja tam jestem i zrobią wszystko, żebym zginął w nieszczęśliwym wypadku". Piłsudski przyznał mu rację i zrezygnował ze swej propozycji.

Źródło: Wiesław Budziński, „Opowieści Tułacze”.

Piłsudski i Cyganka

„Poszedłem pewnego razu do nędznej jurty, w której przebywała cyganka, trudniąca się wróżbiarstwem, zamawianiem i leczeniem. Zachciało się popatrzeć w przyszłość. - Powróż, babo - rzekłem. Cyganka nie dała się prosić. Coś tam mruzczała, skrzeczała i wreszcie ujęła mnie za rękę. Gdy jednak spojrzała na dłoń, twarz się jej wykrzywiła strachem, czy też zdziwieniem. Krzyknęła tylko: Cariom budziesz!” - i uciekła.

M.Lepeck, Józef Piłsudski na Syberii, Warszawa 1936, s.113, cy. za: B.Urbankowski, Józef Piłsudski, marzyciel i strateg, Warszawa 1997, s.83.

Piłsudski i ochrona

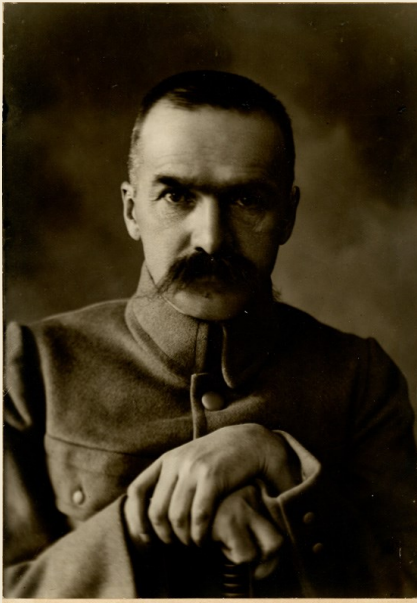

Marszałek Piłsudski nie cierpiał ostentacyjnej ochrony. Mawiał, że „w Polsce żyje i sam własnej d... upilnować potrafi”. Kiedy tylko mógł, wymykał się ochronie. Pewnego dnia zniknął z Belwederu razem z córkami. Wśród ochrony zapanowała panika. Wreszcie znaleziono całą trójkę zajadającą się lodami w ich ulubionej cukierni w Hotelu Europejskim przy Krakowskim Przedmieściu. Dodajmy, że Marszałek wówczas zapomniał zabrać pieniędzy i by zapłacić rachunek, musiał je pożyczyć od adiutanta; dług oczywiście uregulował natychmiast po powrocie do Belwederu – mimo nieśmiałych protestów krygującego się oficera.

W początkach 1909 roku, Piłsudski przebywał w Zakopanem. Spotkał się wówczas z Żeromskim, który podaje taką anegdotę. *"To była proletariacka mizéria... Zastałem go siedzącego przy stole, stawiającego pasjansa. Siedział w kalesonach, bo jedyną parę spodni, jaką posiadał, oddał właśnie krawcowi do zacerowania dziur (...) założyłem sobie [powiedział Piłsudski, że jeśli mi ten pasjans wyjdzie, to będę dyktatorem Polski]"*.

Źródło: Anegdota znana z relacji A.Grzymały-Siedleckiego, Rozmowy z samym sobą, Kraków 1972, s. 160-161.

24.7.16 J.P. Łódź.

Kalendarium życia Józefa Piłsudskiego

5 XII 1867 – narodziny Józefa Klemensa Piłsudskiego w Zułowie. Wychowywał się w patriotycznej atmosferze, szacunku i czci dla bohaterów Powstania Styczniowego, a wszystko to za sprawą matki - Marii z Billewiczów Piłsudskiej. Posiadał liczne rodzeństwo – 4 siostry i 5 braci:

1887 – Józef Piłsudski rozpoczyna naukę w I Gimnazjum Rządowym w Wilnie. Razem z Bratem Bronisławem wydawał pismo „Gołąb Zułowski” oraz prowadził działalność w kółku samokształceniowym „Spójnia”

1 IX 1884 – śmierć matki Piłsudskiego. Pochowana początkowo w rodzinnym majątku Suginty, a od 1935 r. na wileńskiej Rossie.

1885 – Piłsudski zdał maturę i rozpoczął studia na wydziale medycznym uniwersytetu w Charkowie. Dwukrotnie aresztowany za udział w demonstracjach studenckich, porzucił uniwersytet w 1886 r. z zamiarem przeniesienia się na Uniwersytet w Dorpacie. Nie został jednak przyjęty z powodu negatywnej opinii policji z Charkowa. Powrócił do Wilna i rozpoczął działalność w kółku konspiracyjnym o orientacji socjalistycznej.

1887 – aresztowanie Józefa i Bronisława Piłsudskich, oskarżonych o współudział w przygotowywanym zamachu na cara Aleksandra III. Przypadek zrzucił, że bracia byli w ten zamach zamieszani.

Wrzesień 1887 – początek zesłania syberyjskiego. Miejscem zesłania był Kireńsk nad Leną. Poznał tam Leonardę Lewandowską – pierwszą kobietę swego życia.

1 VII 1892 – Powrócił z zesłania do Wilna.

1893 – Piłsudski wyjechał do Warszawy i wstąpił do PPS. W październiku 1893r. wszedł do kierownictwa partii jako towarzysz „Wiktor”.

Luty 1894 – na II Zjeździe PPS Piłsudski został wybrany do Centralnego Komitetu Robotniczego (z małymi przerwami będzie jego członkiem do 1914 r.). Powołano go na redaktora „Robotnika”. Pełnił rolę publicysty, wydawcy i drukarza. Pierwszy numer „Robotnika” wyszedł 12 VII 1894 r.

15 VII 1899 – ślub z Marią z Koplewskich Juszkiewiczową.

22 X 1899 – Maria i Józef Piłsudscy, wraz z drukarnią przenieśli się do Łodzi, na ul. Wschodnią 19.

21/22 II 1900 – przypadkowy nalot policji na mieszkanie Piłsudskich i drukarnię „Robotnika” doprowadził do ich aresztowania. Marię zwolniono, a Józef trafił do słynnego X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej, cela nr 39. W więzieniu symulował chorobę psychiczną.

15 XII 1900 – przeniesienie Piłsudskiego do szpitala dla obłąkanych im. św. Mikołaja Cudotwórcy w Petersburgu. Przyjaciele z PPS, w porozumieniu ze szpitalnym lekarzem Władysławem Mazurkiewiczem przygotowali ucieczkę ze szpitala.

14/15 maja 1901 – ucieczka Piłsudskiego ze szpitala i powrót w 1903r. do Krakowa.

1903 – początek konfliktu wewnętrznego w PPS. Piłsudski stanął na czele „starych”.

1904 – Nawiązanie kontaktów czołowych władz PPS z wywiadem japońskim. Wyjazd Piłsudskiego do Tokio i podpisanie tajnej umowy o pomocy finansowej Japończyków dla PPS. Przedsięwzięcie próbował stordedować Roman Dmowski.

5 III 1905 – Piłsudski stanął na czele Wydziału Spiskowo-Bojowego CKR, powołanego do kierowania Organizacją Spiskowo-Bojową PPS.

maj 1906 – Piłsudski poznał Aleksandrę Szczerbińską, członkinię Organizacji Spiskowo-Bojowej PPS, kurierkę między Galicją a Królestwem.

19 – 22 XI 1906 – rozłam w PPS, „starzy” z Piłsudskim na czele, powołali PPS – Frakcję Rewolucyjną.

Czerwiec 1908 – utworzenie we Lwowie Związku Walki Czynnej (ZWC) z inspiracji Piłsudskiego.

26 IX – Piłsudski przeprowadził pod Bezdunami koło Wilna. Był to atak 19. bojowców na pociąg wiozący pieniądze z Wilna do Petersburga. Przejęto ponad 200 tys. rubli na działalność niepodległościową. Udział w nim brały czołowe postacie II Rzeczypospolitej - Józef Piłsudski, Walery Sławek, Aleksander Prystor i Tomasz Aciszewski. Pieniądze przewiozła i ukryła Aleksandra Szczerbińska.

1909 – zmiana charakteru działalności Józefa Piłsudskiego z partyjnej na militarną, aby przygotować Polaków do walki o niepodległość.

1910 – wynikiem współpracy Józefa Piłsudskiego z wywiadem Austro-Węgier była zgoda władz austriackich na tworzenie organizacji strzeleckich. Powołano „Związek Strzelecki” we Lwowie i „Strzelca” w Krakowie.

1912 – Piłsudski został Komendantem Głównym ZWC.

10 XI - na zjeździe działaczy politycznych z udziałem PPS, PPSD i innych powołano Tymczasową Komisję Skonfederowanych Stronictw Niepodległościowych (TKSSN).

1 XII - TKSSN powołała Piłsudskiego na komendanta sił wojskowych, a Kazimierza Sosnkowskiego na szefa sztabu.

2 VIII 1914 – mobilizacja w krakowskich Oleandrach połączonych oddziałów Związku Strzeleckiego i Drużyn Strzeleckich. Wysłano do Królestwa 7-osobowy patrol konny Władysława Beliny-Prażmowskiego („siódemki beliniackiej”).

3 VIII – powołanie I Kompanii Kadrowej – 144 strzelców pod komendą Tadeusza Kasprzyckiego.

6 VIII – wymarsz „Kadrówki” z krakowskich Oleandrów.

12 VIII – Piłsudski na czele 400 strzelców wkroczył do Kielc. Bierność społeczeństwa Królestwa, niechęć do akcji zbrojnej przeciwko Rosji spowodowała fiasko jego planów powstańczych.

16 VIII – w Krakowie powstał Naczelny Komitet Narodowy (NKN), z płk. Władysławem Sikorskim na czele. Uchwalono utworzenie Legionów Polskich u boku Austro-Węgier. Józef Piłsudski został dowódcą 1 pułku piechoty Legionów Polskich.

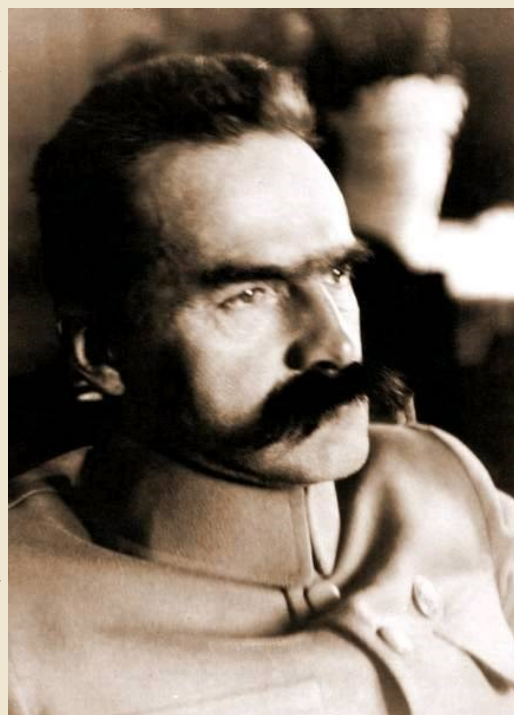
22 X – utworzenie na rozkaz Piłsudskiego Polskiej Organizacji Wojskowej (POW), której zadaniem była działalność sabotażowo – dywersyjna na terenie Królestwa.

15 XI - rozkazem naczelnego wodza arcyksięcia Ferdynanda, Piłsudski mianowany został brygadierem (odpowiednik pułkownika). Stopień stworzony przez Austriaków specjalnie dla niego.

19 XII – z 1 pułku piechoty powstała I Brygada Legionów Polskich – komendantem Józef Piłsudski, szefem sztabu Kazimierz Sosnkowski.

Listopad 1915 - aresztowanie przez Niemców Aleksandry Szczerbińskiej za działalność w POW. Prowadziła ona agitację w myśl rozkazów Piłsudskiego o wstrzymaniu werbunku do Legionów, na rzecz rozbudowy POW. Więziona była w Szczypiornie i Lubaniu na Śląsku. Zwolniona 3 XI 1916

4 – 7 VII – bitwa pod Kostiuchnowką. Największa z bitew Legionów Polskich.

11 I 1917 – Piłsudski objął kierownictwo Komisji Wojskowej Tymczasowej Rady Stanu Królestwa Polskiego utworzonej 6 XII 1916 r. aktem 5 listopada cesarzy Niemiec i Austro-Węgier. W sprawie tworzenia wojska polskiego u boku państw centralnych Piłsudski żądał od okupantów daleko idących ustępstw, m.in. powołania rządu polskiego i przekazania mu władzy.

2 VII - ustąpienie Piłsudskiego z Tymczasowej Rady Stanu.

9 VII – kryzys przysięgowy – Legioniści I i III Brygady na rozkaz Piłsudskiego odmówili złożenia przysięgi na wierność cesarzom Austrii i Niemiec.

21/22 VII – aresztowanie przez Niemców Józefa Piłsudskiego i Kazimierza Sosnkowskiego. Piłsudski więziony był m.in. w Magdeburgu.

7 II 1918 – w Warszawie Aleksandra Szczerbińska urodziła Piłsudskiemu córkę Wandę.

8 XI - rząd niemiecki zwolnił Piłsudskiego i Sosnkowskiego z więzienia w Magdeburgu. Przewieziono ich do Berlina i wysłano specjalnym pociągiem do Polski.

10 XI 1918 (niedziela) godz. 19.00 - Piłsudski przybył na Dworzec Wiedeński w Warszawie.

11 XI – Rada Regencyjna powierzyła Piłsudskiemu naczelną władzę nad wojskiem. Jego zwierzchnictwo uznały lokalne ośrodki władzy na ziemiach polskich.

14 XI – Rada Regencyjna przekazała Piłsudskiemu pełnię władzy cywilnej i wojskowej, a następnie rozwiązała się. **16 XI** – Józef Piłsudski wystosował do rządów mocarstw sprzymierzonych notę informującą o powstaniu państwa polskiego.

18 XI – powołanie przez Piłsudskiego rządu Jędrzeja Moraczewskiego – pierwszego rządu centralnego Niepodległej Polski.

22 XI – na mocy dekretu rządu Piłsudski objął najwyższą władzę w państwie jako Tymczasowy Naczelnik Państwa.

20 II – zwołany 10 lutego Sejm Ustawodawczy powierzył Józefowi Piłsudskiemu, na mocy „małej konstytucji” urząd Naczelnika Państwa, do czasu uchwalenia konstytucji.

19 IV – wyprawa wileńska wojsk polskich pod wodzą Piłsudskiego. 21 IV przybycie Piłsudskiego do wyzwolonego od bolszewików Wilna.

14 V – 17 VII – Piłsudski dowodził operacją wyzwolenia Małopolski Wschodniej spod władzy ukraińskiej. 17 VII wojska polskie dotarły do Zbrucza, zwycięsko kończąc wojnę z Ukrainą.

28 II 1920 – narodziny drugiej córki Piłsudskiego – Jadwigi.

19 III – przyjęcie najwyższej godności wojskowej - Pierwszego Marszałka Polski. Buławę marszałkowską wręczono Piłsudskiemu 14 XI 1920 r.

15 VIII – Bitwa warszawska tzw. „cud nad Wisłą” – jeden z największych triumfów w dziejach oręża polskiego i 18. decydująca bitwa w dziejach świata.

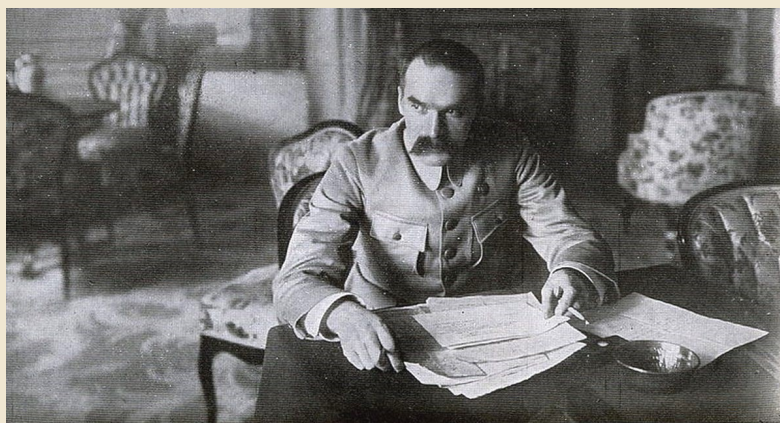
8 X – gen. Lucjan Żeligowski z inspiracji Piłsudskiego zajmuje Wilno. Utworzenie tzw. Litwy Środkowej.

28 IV – nadanie Piłsudskiemu tytuł doktora honoris causa z dziedziny prawa przez Uniwersytet Jagielloński. Ponadto 2 V Uniwersytet Warszawski przyznał mu tytuł z medycyny, a we wrześniu również Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie.

14 XII – złożył urząd Naczelnika Państwa na ręce, wybranego 9 XII prezydenta Gabriela Narutowicza. Sam nie chciał kandydować na to stanowisko.

16 XII – po zamordowaniu prezydenta Narutowicza wprowadzono stan wyjątkowy, a Piłsudski objął stanowisko szefa Sztabu Generalnego.

14 IV 1923 – Piłsudski otrzymał Krzyż Wielki Orderu „Virtuti Militari”, nadany przez prezydenta Stanisława Wojciechowskiego.

Józef Piłsudski 1919r.

9 V - Piłsudski złożył dymisję ze stanowiska szefa Sztabu Generalnego i zamieszkał w Sulejówku pod Warszawą, w willi „Milusin”, zakupionej mu przez wojsko.

1924 – brał udział w życiu środowisk legionowych, prowadził odczyty, wydawał publikacje.

12 V 1926 – zamach majowy – marsz na Warszawę wiernych Piłsudskiemu oddziałów z Rembertowa. Przejęcie władzy przez Piłsudskiego.

15 V – powołanie rządu Kazimierza Bartla. Piłsudski objął stanowisko ministra spraw wojskowych (pełnił ten urząd aż do śmierci we wszystkich gabinetach).

31 V – Sejm wybrał Piłsudskiego na urząd prezydenta RP, ale ten zrzekł się godności, wskazując kandydaturę prof. Ignacego Mościckiego, którego kandydaturę Sejm zaakceptował.

6 VIII – dekretem prezydenta RP Piłsudski objął funkcję Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych, przewidzianego w razie wojny na stanowisko Naczelnego Wodza.

2 X 1926 – 27 VI 1928 – Piłsudski pełnił urząd premiera rządu.

25 VIII – 4 XII 1930 – ponownie został premierem rządu.

15 XII 1930 – 29 III 1931 – wyjazd na Maderę w celach wypoczynkowych i zdrowotnych.

1935 – choroba Piłsudskiego – stwierdzono zaawansowany rak żołądka z przerzutem na wątrobę.

12 IV – podpisanie nowej konstytucji (23 kwietnia weszła w życie) – ostatni podpis Marszałka.

12 V godz. 20,45 – zgon Marszałka w Belwederze, trumna ze zwłokami Piłsudskiego wystawiona była w Belwederze, a następnie przewieziona do katedry św. Jana.

17 V o godz. 10.00 - msza celebrowana była przez kardynała Aleksandra Kakowskiego. O godz. 12.00 orszak żałobny z trumną złożoną na lawecie armatniej ruszył na Pole Mokotowskie. Tam o godz. 14.30 odbyła się ostatnia defilada wojskowa przed Marszałkiem. Wieczorem wyruszył specjalny pociąg wiozący trumnę na platformie do Krakowa. Jechał oświetlony całą noc, na trasie zebrały go tłumy Polaków.

18 V - uroczystości pogrzebowe w Krakowie. O godz. 8.30 orszak żałobny prowadzony przez metropolitę krakowskiego kardynała Adama Sapiechę ruszył na Wawel. Trumnę ze zwłokami Piłsudskiego złożono w Krypcie św. Leonarda.

12 V 1936 – uroczystość złożenia serca Piłsudskiego w grobowcu na Rossie w Wilnie, gdzie wcześniej przeniesiono z Sigunt na Litwie prochy matki Marszałka.

23 VI 1937 – samowolne przeniesienie przez kardynała Sapiechę trumny Marszałka z Krypty św. Leonarda do krypty Srebrnych Dzwonów. Naczelny Komitet Uczczenia Pamięci Marszałka Piłsudskiego kierowany przez gen. Bolesława Wieniawę – Długoszowskiego rozpoczął prace nad sarkofagiem dla Marszałka. Przerwał je wybuch wojny. Sarkofag nie powstał do dnia dzisiejszego.

**Józef Piłsudski
na Kasztance**

Galeria Foto

1932 rok

Z rodziną

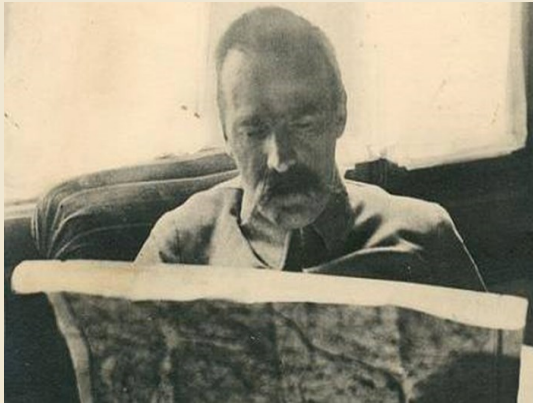
Z córkami Wandą i Jadwigą

W Milusinie

Układanie pasjansa

Belweder, wśród wielu mieszkań i domów Józefa Piłsudskiego, był miejscem, z którym Marszałek związany był przez trzynaście lat. Wprowadził się do niego 29 listopada 1918 roku w asyście Szkoły Podchorążych, w 88 rocznicę wybuchu Powstania Listopadowego. Tu, będąc głową państwa Odrodzonej Rzeczypospolitej, podejmował najdonioślejsze decyzje, tu podpisywał najważniejsze dokumenty, to tu – w gabinecie na piętrze – powstał plan Bitwy Warszawskiej.

Bibliografia: <http://www.bukareszt.polemb.net/index.php?document=252;>

Redakcja: Emilia Cieślak, Krzysztof Drzymała, Dominik Pyszka.

Opiekun: Beata Rybarczyk

ZZSP im. Jana Pawła II

Adres: Plac Kilińskiego 8,

95-100 Zgierz, tel. 42 719 08 66

E –mail: zzspzgierz@op.pl

www.polskieradio.pl/Jozef-Pilsudski; <http://www.newsweek.pl/polska/jozef-pilsudski-i-odzyskanie-niepodleglosci-swieto-11-listopada>; <http://www.polska1918-89.pl/pdf/odszedl-wodz-narodu,2548.pdf>

www.wyborcza.pl/alhistoria,Dwie_zony_dwie_corki_i_inne_Zycie_uczuciowe_Marszalka.htm

I. Kienzler, *Kobiety w życiu marszałka Piłsudskiego*, Warszawa 2012; Z. Kręcicki, *Niezwykłe życiorysy rodziny Marszałka Józefa Piłsudskiego*;